

اصول و فنون مامایی و روش کار در اتاق زایمان و پس از زایمان

بر اساس سرفصل و موب دروس شورای عالی برنامه‌ریزی
واحد بررسی استخوان کارشناسی مامایی

تالیف و گردآوری:

ساناز نهپندانی

عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی زابل

مریم کوچک زایی

کارشناس ارشد مشاوره در مامایی

باهمکاری:

دکتر خدیجه رضایی کیخایی

متخصص زنان و زایمان، فلوشیب پریناتولوژی، دانشیار دانشگاه علوم پزشکی زابل

مهین بدخش

عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی زابل

عنوان و نام پدیدآور	اصول و فنون مامایی در اتاق زایمان و پس از زایمان: تالیف و گردآوری ساناز نهبندانی، مریم کوچک‌زایی، با همکاری خدیجه رضایی کیخایی، مهین بدخش؛ [به سفارش] دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی زابل
مشخصات نشر	تهران: انتشارات حیدری، ۱۳۹۸
مشخصات ظاهری	۲۵۰ صفحه، مصور
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۴۸۹-۳۱۷-۶
یادداشت	کتابنامه
فهرست نویسی	فیا
موضوع	ابستنی و زایمان Obstetrics زایمان Labor (Obstetrics)
شناسه افزوده	نهبندانی، ساناز، ۱۳۷۰
شناسه افزوده	کوچک‌زایی، مریم، ۱۳۶۱
رده بندی کنگ	RG۵۲۴
رده بندی رزی	۲/۶۱۸
کتابشناسی ملی	۵۷۹۷۸۸۰

اصول و فنون مامایی و روش کار در اتاق زایمان و پس از زایمان

مولفان: ساناز نهبندانی - مریم کوچک‌زایی

میر جرایبی، سیده ریم حیدری

چاپ اول - ۱۳۹۸

چاپ و صحافی: حرال

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۸۹-۳۱۷-۶

بهاء: ۵۰,۰۰۰ تومان

این اثر، مشمول قانون حمایت از مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۶۸ است. هر کس تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه مؤلف (ناشر)، منتشر یا پخش کند مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

مراکز پخش

دفتر مرکزی: خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهدای ژاندارمری غربی، روبروی اداره پست، پلاک ۱۲۴، طبقه اول،

واحد ۲ - تلفن: ۶۶۹۷۶۶۷۸-۶۶۹۷۶۴۹۹

فروشگاه ۱: خیابان انقلاب، روبروی دانشگاه، پاساژ فروزنده، طبقه همکف، پلاک ۳۲۳، تلفن: ۶۶۴۹۹۲۱۴-۶۶۴۹۲۷۸۶

فروشگاه ۲: خیابان انقلاب، روبروی دانشگاه، پاساژ فروزنده، طبقه همکف، پلاک ۳۰۸، تلفن: ۶۶۴۷۸۹۴۷-۶۶۹۵۷۵۹۴

فروشگاه ۳: قلهک، خیابان زرگنده، دانشگاه آزاد اسلامی، کتابفروشی دانشگاه، تلفن: ۲۲۶۲۲۶۰۵

فروشگاه ۴: اراک، میدان سرداران، جنب بیمارستان ولی عصر مجتمع پارس، فروشگاه کتاب ونوس - تلفن: ۲۲۴۶۳۵۷-۰۸۶۳

فروشگاه ۵: بجنورد، خیابان ۱۷ شهریور جنوبی، نبش کوچه پرتانی، پلاک ۳۱۳، فروشگاه نشر حیدری، تلفن: ۳۲۲۶۳۵۵۸-۰۵۸

فروشگاه ۶: خرم آباد، دانشگاه علوم پزشکی کمالوند، فروشگاه نشر حیدری، تلفن: ۲۲۳۴۸۸۳-۰۸۶۳

و کتابفروشی‌های معتبر سراسر کشور

فهرست مطالب

۱۳	فصل ۱: مقدمه و آشنایی با حرفه مامایی
۱۴	سطوح پیشگیری
۱۴	تاریخچه مامایی
۱۵	صفات ماما
۱۶	مسئولیت‌های حرفه مامایی
۱۶	ارتباط یک طرفه و دو طرفه
۱۷	ارتباط کلامی و غیر کلامی
۱۷	نحوه ارتباط ماما
۱۷	تعریف مراقبت بهداشتی درمانی
۱۸	اصول اداره کردن و پذیرش ماما
۱۸	پذیرش، ترخیص، ارجاع
۱۸	شرح وظایف ماما
۱۸	الف-شرح وظایف ماما در مراکز بهداشتی
۱۹	ب-شرح وظایف ماما حین لیس و زدن
۲۰	ج-شرح وظایف ماما بعد از زایمان
۲۱	محیط‌های کار مامایی
۲۳	فصل ۲: علائم حیاتی
۲۵	عوامل مؤثر بر درجه حرارت بدن
۲۵	تغییرات درجه حرارت
۲۶	محل‌های اندازه‌گیری درجه حرارت
۲۶	روش دهانی
۲۶	سایر نقاط اندازه‌گیری حرارت
۲۷	انواع ترمومتر
۲۷	نبض
۲۷	محل‌های ارزیابی نبض
۲۹	معیارهای ارزیابی نبض
۲۹	عوامل مؤثر بر نبض
۲۹	اندیکاسیون‌های ارزیابی نبض در بارداری
۳۰	فرآیند اندازه‌گیری نبض
۳۰	فشارخون
۳۰	فاکتورهای مؤثر بر فشارخون
۳۱	روش اندازه‌گیری فشارخون به روش غیرمستقیم
۳۱	نکات قابل توجه هنگام گرفتن فشارخون

۳۳	روش گرفتن فشارخون:
۳۳	محل‌دهی گرفتن فشارخون
۳۳	تنفس
۳۴	تعداد تنفس
۳۴	تعاریف
۳۴	روش بررسی تعداد تنفس
۳۷	فصل ۳: آشنایی با اتاق زایمان و ابزار و وسایل جراحی
۳۸	سیستم LDRP (Labor, delivery, recovery, postpartum)
۳۸	سیستم LDR (LDR Labor, delivery and recovery)
۳۸	سیستم دستی
۳۸	خصوصیات اتاق‌های لیبر
۳۹	خصوصیات اتاق زایمان
۳۹	قیچی‌ها (Scissors)
۴۰	فورسپس (Forceps)
۴۰	کاربرد فورسپس‌ها
۴۳	ابزار مامایی
۴۸	شایع‌ترین فورسپس‌های مورد استفاده: مامایی
۴۹	وسایل موجود در بیمارستان
۵۱	ست‌های مامایی
۵۳	فصل ۴: روش‌های محافظت در برابر عفونت
۵۴	اهمیت کنترل عفونت در مراکز درمانی و بیمارستان‌ها
۵۴	انواع روش‌های انتقال عفونت بیمارستانی
۵۴	شایع‌ترین روش‌های کنترل عفونت
۵۵	اشعه ماورای بنفش:
۵۵	جوشاندن:
۵۵	حرارت مرطوب
۵۶	حرارت خشک (فور)
۵۶	استریل کردن توسط گاز اکسیدانلین
۵۶	روش‌های محافظت در برابر عفونت
۵۶	۲- استقامت از عینک محافظ
۵۶	۳- شستن دست‌ها
۵۷	شستن معمولی:
۵۸	نحوه شستن دست‌ها به روش معمولی
۵۹	اسکراب
۶۰	اهداف اسکراب

۶۰	وسایل مورد نیاز اسکراب
۶۰	مراحل انجام کار:
۶۱	روش خشک کردن دستها
۶۱	استفاده از وسایل محافظت شخصی (PPE: Personal protective equipment)
۶۱	پوشیدن کلاه
۶۱	پوشیدن ماسک جراحی
۶۲	روشی پوشیدن گان استریل
۶۳	روش پوشیدن دستکش:
۶۳	پوشیدن دستکش به روش باز:
۶۴	نحوه درآوردن دستکش و گان استریل
۶۵	دستورالعمل سرویس سوزن و پاشیدن ترشحات آلوده به مخاط
۶۵	دستورالعمل پاشیده شدن خون و مایعات به داخل چشم و غشاهای مخاطی
۶۷	فصل ۵: دفع ادراری
۶۸	فیزيولوژی دفع ادراری
۶۸	عوامل مؤثر بر ادرار کردن
۶۹	ویژگی های ادرار:
۷۰	اختلالات شایع دفع ادرار:
۷۰	سونداژ
۷۱	انواع سوند
۷۱	۲- سوند فولی
۷۱	کاتتریزاسیون متناوب با سوند نلاتون (Nelaton catheter)
۷۱	کاتتریزاسیون دائم با سوند فولی (Foley catheter)
۷۲	انواع سوند فولی:
۷۲	موارد کاربرد سوند فولی
۷۲	وسایل مورد نیاز سوند گذاری:
۷۵	کیسه تخلیه ادرار (پورین بگ)
۷۷	فصل ۶: تغذیه از راه لوله (گاوژ)
۷۸	گاوژ:
۸۰	روش های اطمینان از ورود لوله به داخل معده:
۸۰	نحوه انجام تغذیه در افرادی که با لوله بینی - معده تغذیه می شوند:
۸۱	تغذیه در منزل:
۸۳	شستشوی لوله بینی - معدی (لواژ Lavage)
۸۴	الف- لواژ لوله بینی - معدی
۸۵	فصل ۷: تزریقات
۸۶	دستورات دارویی

۸۶	انواع دستورات دارویی
۸۶	تجویز دارو به روش تزریقی
۸۷	آماده کردن داروهای تزریقی
۸۷	مراحل کار:
۸۸	راه‌های تزریق دارو:
۸۸	قوانین ۵ گانه تجویز داروها:
۸۹	تزریق عضلانی (Intramuscular Injections)
۹۰	تزریق عضلانی به روش Z
۹۰	محل‌های تزریق عضلانی
۹۱	تزریق داخل جلدی (Intradermal injection)
۹۳	تزریق زیرجلدی (Subcutaneous injection)
۹۳	تزریق وریدی (Intravenous injection)
۹۴	روش تهیه آنژیوتیک
۹۴	مابع درمانی
۹۵	اهداف مابع درمانی
۹۶	انواع محلول‌های تزریقی (داخل وریدی سرم ها)
۹۹	فصل ۸: ترانسفوزیون خون
۱۰۰	تعریف هموویزیلاز:
۱۰۰	اهداف اجرای نظام هموویزیلاز:
۱۰۰	اهمیت هموویزیلاز:
۱۰۱	فرم‌های هموویزیلاز:
۱۰۱	آشنایی با انواع فرآورده‌های خونی و نحوه نگهداری و اندیکاسیون: علائم اختصاری
۱۰۲	انواع فرآورده خونی و موارد کاربرد بالینی:
۱۰۳	اندیکاسیون‌های مصرف خون کامل:
۱۰۳	موارد کنتراندیکاسیون خون کامل:
۱۰۳	گلبول قرمز مبراکم:
۱۰۳	اندیکاسیون‌های مهم تزریق RBC
۱۰۳	گلبول قرمز شسته شده (Washed – packed Red Blood cells) (W-PRBCS):
۱۰۳	پلاکت متراکم:
۱۰۳	اندیکاسیون‌های تزریق پلاکت:
۱۰۳	کنتراندیکاسیون‌های تزریق پلاکت:
۱۰۳	پلاسمای تازه منجمد (Fresh Frozen Plasma or FFP):
۱۰۴	اندیکاسیون‌های مهم تزریق پلازما:
۱۰۴	کنتراندیکاسیون‌های مهم تزریق پلازما:
۱۰۴	کرایو پرسیپیتیت (cryo precipitate):

۱۰۵	نحوه تزریق فرآورده‌های خون
۱۰۶	واکنش‌های انتقال خون
۱۰۶	علائم و نشانه‌های واکنش همولیتیک حاد
۱۰۸	وظایف انتقال خون
۱۰۸	روند درخواست خون
۱۰۹	اقدامات قبل از تزریق
۱۰۹	آزمایشات لازم قبل از انتقال خون
۱۱۱	فصل ۹: اکسیژن درمانی
۱۱۲	عوارض اکسیژن درمانی
۱۱۳	روش‌های تجویز اکسیژن
۱۱۳	کانولای بینی
۱۱۴	ماسک با کیسه ذخیره بازدم
۱۱۵	چادر اکسیژن
۱۱۵	ماسک و نچجوری
۱۱۵	ساکشن کردن
۱۱۹	فصل ۱۰: پذیرش و مرحله اول زایمان
۱۲۰	شایع‌ترین مفاهیم نامایی
۱۲۰	مراحل زایمان:
۱۲۱	زایمان در بیمارستان:
۱۲۱	پذیرش مددجو در زایشگاه:
۱۲۲	اندیکاسیون‌های بستری در اتاق معاینه:
۱۲۳	ویژگی‌های لیبر واقعی:
۱۲۳	ویژگی‌های لیبر کاذب:
۱۲۴	اقدامات مراقبتی در لیبر:
۱۲۵	روش‌های غیر دارویی کاهش درد در مرحله اول زایمان:
۱۲۵	الف- روش‌های غیر دارویی کاهش درد در فاز نهفته بستری مرحله اول زایمان:
۱۲۵	ب- روش‌های غیر دارویی کاهش درد در فاز فعال بستری مرحله اول زایمان:
۱۲۶	مرحله اول زایمان:
۱۲۶	مرحله چهارم پس از زایمان (۲ ساعت اول پس از زایمان):
۱۲۶	معیارهای ارزیابی علائم حیاتی:
۱۲۷	شرایط انجام معاینه واژینال:
۱۲۸	کنترل وضعیت انقباضات رحمی:
۱۲۸	نحوه ارزیابی انقباضات رحمی با استفاده از لمس فوندوس:
۱۲۹	شدت انقباضات رحمی در هر یک از فازهای زایمانی:
۱۳۰	اینداکشن

۱۳۰	نحوه انجام اینداکشن و تقویت
۱۳۱	بازرسی کیسه آب
۱۳۲	پاره کردن کیسه آب به صورت مصنوعی (امنیوتومی)
۱۳۳	رسم پارتوگراف
۱۳۶	مانورهای لنیپولد
۱۳۶	شرایط لازم برای انجام مانورهای لنیپولد
۱۳۷	اطلاعات کسب شده از مانور اول
۱۳۷	روش‌های تخمین سن حاملگی
۱۳۸	تخمین وزن جنین با فرمول جانسن
۱۳۹	اطلاعات کسب شده از مانور سوم
۱۴۰	اطلاعات کسب شده از مانور چهارم
۱۴۱	فصل ۱۱ روش‌های کاهش درد زایمان
۱۴۲	شرایط لازم برای زایمان بدون درد
۱۴۲	کنترل اندیکاسیون‌های مطلق زایمان بدون درد
۱۴۶	تجهیزات استاندارد برای اسپینال، اتونوکس و درمانهای کمکی بی‌دردی
۱۴۷	داروهای مورد نیاز در اتاق زایمان بی‌درد
۱۴۸	اسپینال
۱۴۸	بی‌دردی استنشاقی
۱۴۸	ENTONOX (اتونوکس)
۱۵۰	روشهای غیر دارویی بی‌دردی
۱۵۰	سرماي سطحی
۱۵۱	غوطه خوردن در آب هنگام لیبر و زایمان
۱۵۱	طب سوزنی
۱۵۱	لمس و ماساژ
۱۵۲	طب فشاری
۱۵۲	تحریک الکتریکی اعصاب عبور کننده از پوست (TENS)
۱۵۲	تزیق داخل جلدی آب استریل
۱۵۳	آروماتراپی
۱۵۳	تمرکز و منحرف کردن حواس، تجسم خلاق
۱۵۳	هیپنوتیزم
۱۵۳	موسیقی و آوا از طریق شنوایی
۱۵۴	بیوفیدبک
۱۵۴	حرکت کردن مادر حین لیبر
۱۵۴	فشار متقابل (COUNTER PRESSURE)
۱۵۵	وضعیت‌های قرارگیری مناسب زانو هنگام لیبر و زایمان

۱۵۵	مزایای تغیر وضعیت:
۱۵۶	انواع وضعیت‌ها و حرکت‌های مناسب در هنگام لیبر
۱۶۰	انواع پوزیشن‌ها و فواید و اندیکاسیون‌ها
۱۶۵	فصل ۱۲: مرحله دوم و سوم زایمان
۱۶۶	اداره زایمان (مرحله دوم)
۱۶۶	علائم ورود به مرحله دوم زایمان (دیلاتاسیون کامل)
۱۶۷	آماده شدن جهت انجام زایمان
۱۶۸	آماده شدن جهت انجام زایمان
۱۶۸	اداره مرحله دوم زایمان
۱۶۹	پرپ کردن (شش‌سوی رینه):
۱۷۰	درپ کردن (پهن کردن شان‌ها)
۱۷۰	ترتیب پهن کردن شان‌ها:
۱۷۱	برش اپی‌زیاتومی
۱۷۳	زایمان سر
۱۷۴	اداره نوزاد
۱۷۴	اداره مرحله سوم زایمان
۱۷۶	خطرات احتمالی در مرحله سوم لیبر و درمان آن‌ها
۱۷۶	وارونگی رحم:
۱۷۶	معاینه‌ی جفت، پرده‌های جنینی و بندناف
۱۸۱	فصل ۱۳: مرحله چهارم زایمان و پس از زایمان
۱۸۲	مرحله چهارم زایمان:
۱۸۲	اقدامات مرحله چهارم
۱۸۲	ترمیم اپی‌زیاتومی
۱۸۲	انواع اپی‌زیاتومی
۱۸۳	نحوه انجام اپی‌زیاتومی
۱۸۴	نحوه تزریق بی‌حسی:
۱۸۴	نحوه برش اپی‌زیاتومی
۱۸۶	اقدامات لازم قبل از ترمیم اپی‌زیاتومی
۱۸۶	نحوه ترمیم اپی‌زیاتومی
۱۸۶	انواع بخیه:
۱۸۸	انواع نخ بخیه
۱۹۴	مراقبت‌ها و آموزش‌های پست پارتوم
۱۹۷	فصل ۱۴: معاینه فیزیکی نوزاد
۱۹۹	علائم حیاتی:
۲۰۳	سر:

۲۰۴	گردن و سینه:
۲۰۵	قلب:
۲۰۵	شکم:
۲۰۶	دستگاه تناسلی:
۲۰۷	اندام‌ها:
۲۰۷	لگن:
۲۰۷	نمره انگار:
۲۰۸	نوزاد پرخطر:
۲۱۰	احیاء نوزاد:
۲۱۰	ارزیابی اولیه:
۲۱۱	گام‌های نخستین و نامین راه هوایی:
۲۱۳	اکسیژن درمانی:
۲۱۴	تهویه با فشار مثبت:
۲۱۶	فشاردن قفسه سینه:
۲۱۸	درمان دارویی:
۲۱۸	نعبه ورید ناف:
۲۱۸	تجویز آبی نفرین:
۲۱۹	درمان همیوولمی:
۲۲۰	لوله گذاری:
۲۲۰	اندیکاسیون‌های لوله گذاری:
۲۲۰	روش لوله گذاری:
۲۲۱	ملاحظات اخلاقی:
۲۲۱	برخورد با والدین:
۲۲۳	فصل ۱۵: معاینه پستان:
۲۲۴	معاینه پستان:
۲۲۴	آناتومی پستان:
۲۲۵	عوامل خطر سرطان پستان:
۲۲۶	عوامل خطر غیر قابل اصلاح:
۲۲۷	عوامل خطر قابل اصلاح:
۲۲۸	علائم و نشانه‌های سرطان پستان:
۲۲۹	پاتولوژی و سیر طبیعی بیماری:
۲۲۹	شیوه‌های تشخیص سرطان پستان:
۲۳۰	روش‌های تشخیصی:
۲۳۰	نمونه برداری از پستان:
۲۳۱	مراحل سرطان پستان:

۲۴۱	مرحله اول سرطان پستان
۲۴۵	شرح وظایف ممّا در برنامه تشخیص زودهنگام و غربالگری سرطان پستان
۲۴۶	اصول خود مراقبتی برای پیشگیری از سرطان پستان
۲۴۶	توصیه‌های لازم برای پیشگیری از سرطان پستان
۲۴۷	آموزش خودآزمایی پستان (Breast Self-Examination, BSE)
۲۴۱	فصل ۱۶: پاپ اسمیر
۲۴۲	عوامل خطر سرطان دهانه رحم
۲۴۵	علائم و نشانه‌های سرطان دهانه رحم
۲۴۶	تشخیص سرطان دهانه رحم
۲۴۶	روش‌های تشخیصی
۲۴۷	مراحل سرطان دهانه رحم
۲۴۷	روش‌های درمانی سرطان دهانه رحم
۲۴۷	کاربرد واکسن در کمک به پیشگیری از سرطان دهانه رحم
۲۴۸	اصول خودمراقبتی برای پیشگیری از سرطان دهانه رحم
۲۴۸	نست پاپ اسمیر و HPV
۲۴۹	روش‌های انجام پاپ اسمیر
۲۴۹	روش گسترش نمونه روی اسلاید
۲۵۰	روش غوطه ورسازی
۲۵۱	تفسیر گزارش پاپ اسمیر
۲۵۳	نکاتی در خصوص درمان CIN
۲۵۴	انواع روش‌های درمانی
۲۵۵	منابع

پیشگفتار

از خداوند بزرگ بسیار سپاسگزارم که توفیق تهیه این مجموعه را فراهم ساخت. در طی چند دهه اخیر آموزش علوم پزشکی در کشورمان تغییرات بنیادی و زیر بنایی داشته است. اخیراً نیز مقطع کارشناسی-مأمایی بازننگری و اصلاح شده است و بر این اساس تغییراتی در محتوای درس نظری و کارآموزی اصول و فنون داده شده است. لذا، نویسندگان کتاب حاضر بر آن شدند که مطابق با سر فصل جدید حدود ۱۶ فصل را تنظیم کنند بدیهی است. تلاش در جهت ارائه منابع آموزشی مناسب و به روز، و غرض از یادگیری را در فراگیران این علوم تسهیل نماید حائز اهمیت است.

گروه مولفین